

УДК: 930.2 [929.52] Скараманга

*Валерій В'ячеславович ТОМАЗОВ,
завідувач сектору генеалогічних і
геральдичних досліджень
Інституту історії України НАН України,
кандидат історичних наук (Київ).*

КУПЕЦЬКИЙ РІД СКАРАМАНГА: ШТРИХИ ДО ПРОСОПОГРАФІЧНОГО ПОРТРЕТА

У статті на значній джерельній базі висвітлюються життя та діяльність родини Скараманга, яка походила з острова Хіос, облаштувалася на півдні України та відіграла помітну роль в економічному та соціальному розвитку регіону.

Ключові слова: Скараманги, Раллі, Хіос, купець, гільдія, спадковий почесний громадянин, Таганрог, Одеса.

In the article on the considerable source basis has been highlighted the life and activity of Scaramanga's family. They came from the island Chios, settled in southern and played a significant role in economic and social development in this region.

Keywords: Scaramangas, Rallis, the Chios, merchant, guild, honorary citizen by birth, Taganrog, Odesa.

В статье на значительной источниковой базе освещаются жизнь и деятельность семьи Скараманга, происходившей с острова Хиос, поселившейся на юге Украины и игравшей заметную роль в экономическом и социальном развитии региона.

Ключевые слова: Скараманги, Ралли, Хиос, купец, гильдия, потомственный почетный гражданин, Таганрог, Одесса.

Наприкінці XVIII – початку XIX ст. південь України з його потужними портами — Одесою, Миколаєвом, Бердянськом, Таганрогом — та величезним сільськогосподарським виробництвом став одним із найважливіших центрів міжнародної зернової торгівлі. Протягом

кількох десятків років тут виникли могутні експортно-імпортні фірми, які згодом долучилися до створення банків і промислових підприємств, перетворившись на справжні фінансово-індустріальні імперії.

Серед власників торгових домів було чимало греків, зокрема видіців із острова Хіос в Егейському морі. Вони відігравали значну роль не тільки в економічному розвитку регіону, а також зробили помітний внесок у його соціальне та культурне життя.

Висвітленню діяльності купців-хіосців присвячені праці як закордонних авторів [3; 18; 19; 21; 23], так і вітчизняних [4; 11; 20; 22]. Треба зазначити, що грецькі науковці в силу різних причин недостатньо використовують можливості українських і російських архівів. Чимало дослідників концентрують увагу лише на економічному потенціалі заснованих хіосцями торгових домів. Але з'явилися вже розвідки, в яких реконструюється історія окремих родів у всій багатогранності життя їх представників — родинні зв'язки, служба, культурна, економічна, філантропічна діяльність, майновий стан тощо.

Однією з найяскравіших купецьких родин із острова Хіос є Скараманги. Згідно із сімейними переказами вони належали до найбільш давніх візантійських родів. Згодом Скараманги переселилися на Хіос, де імена окремих із них фіксуються вже в документах XVI ст. Першою достовірною особою був Амвросій Скараманга (1560–1598), від якого беруть початок три гілки роду — Калуца, Коко та Макарана. На Хіосі Скараманги ввійшли до кола місцевої аристократії, користувалися значним впливом на всі галузі життя острова та володіли багатими маєтками. Чимало представників роду зазнало репресій із боку османських карателів під час так званої «хіоської різанини» 1822 р., що спричинило втечу багатьох із них до острова Сірос, де Скараманги теж відігравали провідну роль у місцевому суспільстві. Згодом деякі родини переїхали до Трієста, Марселя, Керчі, Одеси, Таганрога, Ростова-на-Дону та заснували потужні торгово-фінансові підприємства світового значення [17, v. 1, p. 115–117].

Основою експорту торгових фірм, заснованих хіосцями в Російській імперії, зокрема й Скарамангами, була південноукраїнська та бесарабська пшениця та інша продукція сільського господарства, а імпортувалися, як правило, колоніальні товари та предмети розкоші — фрукти, кава, вина, тканини, меблі тощо [11, с. 135; 12].

У Російській імперії в різні часи мешкало кілька родин, але нас цікавлять брати Скараманги, які разом із братами Раллі були співвласниками однієї з найпотужніших компаній Одеси та всього Причорноморського регіону. 11 березня 1849 р., даючи на вимогу одеського градоначальника пояснення Одеській міській думі, відо-

мий місцевий купець Іван Стефанович Раллі повідомив, що до торгового дому, крім нього, входять наступні компаньйони: його брат — одеський 1-ї гільдії купець Томазо (Томас) Раллі, котрий мешкає в Константинополі; Санкт-петербурзький 1-ї гільдії купець за гостинною статтею Пандія Скараманга, який мешкає в Санкт-Петербурзі; керченський 1-ї гільдії купець за гостинною статтею Євстратій Скараманга, мешканець Таганрога; керченський 1-ї гільдії купець Іван Скараманга, мешканець Ростова-на-Дону. Їхній загальний внесок у компанію становить 200 тисяч рублів сріблом, покладений на кожну особу в рівних долях. Жодного письмового договору між ними не було, оскільки підприємство засновано рідними братами та найближчими їхніми родичами Скарамангами. Але за загальною згодою визначено, що прибуток поділяється на дві рівні частини, з яких одна належить братам Раллі, а інша — братам Скарамангам [2, арк. 1–1 зв.].

Ця компанія на середину 1840-х рр. входила до десяти найбільших в Одесі. Обіг капіталу в міжнародних торгових операціях становив понад 1,5 мільйона рублів щорічно [3, с. 168].

Усі компаньйони з роду Скараманга були рідними братами, належали до гілки Макарана та народилися від шлюбу Петра Лоренцовича Скараманги (1760 – 6 травня 1822, Хіос), взятого турками в заручники і страченого, та Міни Амвросіївни Раллі (1761, Хіос – 1820), через яку Євстратій, Пандія та Іван доводилася троюрідними братами Івану та Томазо Раллі. До того ж, відповідно до традицій хіоської еліти, усі вони родичалися в замкненому колі місцевої аристократії: дружини братів Скараманга були не тільки родичками своїх чоловіків, але й братів Раллі, а Марієтта Петрівна Скараманга (1810, Хіос – 16 листопада 1860, Марсель), сестра братів Скараманга, була дружиною старшого з братів Раллі — Пандія Стефановича Раллі (1793, Хіос – 9 липня 1865, Лондон) [17, в. 2, р. 141–143, 217–218].

Євстратій Петрович Скараманга з'явився на світ 1798 р. на Хіосі, а помер 20 липня 1852 р. у Таганрозі, до якого переїхав із острова Сірос. Одружений він був із хіоською аристократкою Деспіною Статієвною Псіха (1812, Хіос – 12 серпня 1890, Шернфорд, Франт (Суссекс), Велика Британія), яка через свою матір — Маруко Дмитрівну Раллі — доводилася йому троюрідною сестрою. Серед їхнього численного потомства жоден не залишився в Російській імперії [17, в. 2, р. 141, 144, 218].

Його брат — Пандія Петрович — народився на Хіосі 7 січня 1806 р., а помер у Ніцці (Франція) 28 лютого 1875 р. Він 14 серпня 1836 р. у Таганрозі вінчався з хіоською аристократкою Аргіро Миколаївною Аргенті (18 липня 1818, Хіос – 18 квітня 1878, Марсель),

яка через свою бабусю — Олену Стефанівну Раллі — доводилася троюрідною сестрою своєму чоловікові. Усі їхні численні діти народилися в Таганрозі чи Петербурзі, однак виїхали за кордон [17, в. 2, р. 11–13, 141, 218]. Імовірно, сина Пандії Петровича — Андрія Пандійовича, який народився 2 липня 1841 р. у Таганрозі та помер 26 січня 1901 р. у Лондоні [17, в. 2, р. 220], — стосується наступна інформація: Андрій Скараманга, Санкт-Петербурзький 2-ї гільдії купець, у службу вступив 1876 р., з того ж року — біржовий маклер при Санкт-Петербурзькому порту, без чину та окладу, 15 травня 1885 р. нагороджений золотою нашійною медаллю на аннинській стрічці, у штрафх та під судом не був, 1896 р. представлений Міністерством фінансів до звання спадкового почесного громадянина [10].

Третій із братів — Іван Петрович — народився на Хіюсі 9 березня 1812 р., а помер у Парижі 9 серпня 1880 р. [17, в. 2, р. 218]. Зберігаючи грецьке підданство, він усе ж намагався офіційно підтвердити своє соціальне становище в Російській імперії, зокрема отримати звання спадкового почесного громадянина. 12 листопада 1865 р. «домовласники, купці, міщани та цехові» Ростова-на-Дону вирішили «піднести» неогоціанту диплом на почесне громадянство міста та занести його ім'я «в почесну обивательську книгу». Своє бажання зібрання мотивувало так: «...торгівля наша, яка слугує головною основою добробуту та розвитку нашого міста, своїм процвітанням переважно зобов'язана представнику дому «Раллі та Скараманга» Івану Петровичу Скараманга. Він один із перших оселився в Ростові, коли Ростов був ще майже селом, і заслужив своїми діями загальну повагу та довіру, і по справедливості може вважатися старійшиною торгівлі південного сходу Росії» [5, л. 44]. Однак Міністерство внутрішніх справ не знайшло можливим задовольнити клопотання містян [5, л. 46–47]. 19 квітня 1875 р. 14 депутатів (гласних) Таганрозької міської думи звернулися на ім'я міського голови П. Ф. Петрушкіна з проханням зібрати засідання з метою визнання Івана Петровича Скараманги в знак вдячності за багаторічну діяльність на користь міста спадковим почесним громадянином [6, л. 51]. 3 жовтня 1875 р. відбулося засідання, де було вирішено: просити Івана Петровича прийняти звання почесного громадянина та клопотати перед державними інституціями про надання купцю цього звання [6, л. 350]. 22 березня 1876 р. таганрозький міський голова звернувся до Міністерства внутрішніх справ, відзначаючи, що «заслугою п. Скараманги дума визнала багаторічну та корисну його діяльність в Таганрозі на чолі торгового дому “Скараманга”» [6, л. 349–349 зв.].

За свої заслуги Іван Петрович був також нагороджений російськими орденами св. Володимира та св. Станіслава, а також грецьким орденом Спасителя [17, v. 2, p. 218].

Одружений він був зі своєю п'ятиюрідною сестрою Аргентиною (Аргіро) Георгіївною Скарамангою (25 грудня 1822, Відень — 3 квітня 1903, Париж), яка через свою бабусю — Аргіро Георгіївну Раллі — доводилася чоловіку також троюрідною племінницею [17, v. 2, p. 141–142, 217–219, 243].

Із їхніх дітей треба відзначити Петра Івановича Скарамангу (21 жовтня 1842, Ростов-на-Дону – 16 січня 1897, Трієст), який був почесним консулом Російської імперії в Трієсті, за що був нагороджений орденом св. Станіслава [17, v. 2, p. 221].

У Таганрозі облаштувався ще один із братів Скараманга — Лука Петрович. 1824 р. він отримав російське підданство та 1826 р. був зачислений до 2-ї гільдії таганрозького купецтва, а 1831 р. — до 1-ї. За свідченням Таганрозької міської думи, неоголошений фінансовий неспроможності не піддавався та під судом не був. 1841 р., перебуваючи безперервно 5 років у 2-й гільдії та 10 років — у 1-й, він звернувся до імператора з клопотанням про надання йому звання спадкового почесного громадянина, яке було задоволене: 22 травня 1841 р. з'явилося позитивне рішення Сенату, яким передбачалося також видати грамоту, що засвідчувала новий соціальний статус неоголошенця [8]. За відомостями восьмого народного перепису 1834 р., Лука Петрович зазначений як таганрозький купець, без родини, 46 років [7, л. 2]¹. Але проживав він тимчасово в Одесі, в будинку свого троюрідного брата Івана Раллі [8, л. 2–2 об.]. Помер Лука Скараманга 12 липня 1861 р. у Марселі, одружений не був і нащадків не залишив [17, v. 2, p. 218].

Значний внесок в економіку півдня України зробив і Іван Амвросійович Скараманга, племінник вище згаданих братів. Він з'явився на світ на Сіросі 22 липня 1829 р. у родині Амвросія Петровича Скараманги (1780, Хіос – 8 грудня 1864, Пірей), члена Виконавчого комітету зі звільнення Хіосу та кавалера грецького ордена Спасителя, і Смарагди Панделіївни Родоканакі (1805, Хіос – ?, Афіни) [17, v. 2, p. 218–219].

Через свою матір хлопець доводився родичем найвпливовішим одеським купцям, зокрема рідним племінником дружині Костянтина Фотійовича Папудова — Деспіні Панделіївни, двоюрідним племінником Федору Павловичу Родоканакі та двоюрідним братом Миколі Матвійовичу Маврогордато [17, v. 2, p. 176–179].

¹Із архівних документів випливає, що Лука народився близько 1788 р. Ф. Аргенті наводить іншу інформацію: народився на Хіосі у 1793 р. [17, v. 2, p. 218].

Освіту Іван здобув в одній з афінських гімназій, після закінчення якої 1846 р. був залучений до родинної справи. 1879 р. він зачислений до 2-ї гільдії таганрозького купецтва, 1883 р. — до 1-ї, а з 1897 р. — знов до 2-ї. 25 серпня 1900 р. Іван Петрович і його син Михайло склали присягу на російське підданство та в лютому 1901 р. записані до корінних купців Таганрога [9, л. 14, 17].

На березень 1901 р. Івана Скараманга повідомив про своє нерухоме майно наступне: родового ані у нього, ані у дружини немає, а лише придбана ним дача біля Таганрога з 150 десятинами землі та придбаний дружиною кам'яний будинок у місті [9, л. 7 об.].

Окрім торгівлі (він був власником торгового дому «Скарамага та К^о»), купець займався банківськими операціями та промисловим виробництвом, а також, як переважна більшість хіоських негоціантів, приділяв значну увагу громадській діяльності та благодійництву. 1871 р. Іван Амвросійович став одним із засновників Азовсько-Донського та Російського для зовнішньої торгівлі банків, володів цегляним, черепичним і шкіряним заводами, а 1895 р. разом зі своїм земляком і зятем Іваном Лукичем Корессі створив «Товариство Азовського шкіряного виробництва» [3, с. 556; 15]. 2 січня 1879 р. Міністерство фінансів Російської імперії затвердило Івана Скарамангу членом Облікового комітету Таганрозького відділення Державного банку, яким той залишався до 14 січня 1894 р., коли був звільнений із посади за власним бажанням. Із 2 березня 1867 р. до 12 листопада 1871 р. він був директором таганрозького міського театру та членом садового комітету, а з 1872 р. — товаришем голови Таганрозького управління Товариство опіки над хворими та пораненими воїнами. До того ж, Іван Амвросійович 21 травня 1874 р. рішенням Комітету міністрів Росії був затверджений почесним бельгійським консулом у Таганрозі, яким залишався практично три десятка років [9, л. 7 об.–11].

За свою багаторічну та різнобічну діяльність купець був відзначений російськими та іноземними нагородами: 25 листопада 1864 р. — персидським орденом Лева та Сонця 3-го ст. за внесок його компанії у розвиток російсько-персидської торгівлі; 29 квітня 1872 р. — грецьким кавалерським орденом Спасителя за благодійність; 14 червня 1879 р. — знаком Російського товариства Червоного хреста; 1 січня 1880 р. — орденом Св. Станіслава 3-го ст. за особливі труди та заслуги на користь Російського товариства Червоного хреста; 1 січня 1887 р. — орденом Св. Анни 3-го ст. за поданням Міністерства фінансів Російської імперії «за винятково старанну службу та особливі труди»; 1 вересня 1891 р. — бельгійським кавалерським орденом Св. Леопольда за виконання обов'язків почесного

консула; 1 січня 1892 р. — орденем Св. Станіслава 2-го ст. за поданням Міністерства фінансів Російської імперії «за винятково старанну службу та особливі труди»; 14 квітня 1896 р. — орденем Св. Анни 2-го ст. за особливі труди та заслуги на посаді товариша голови Таганрозького управління Товариства опіки над хворими та пораненими воїнами [9, л. 7 об.–11].

11 травня 1902 р. Іван Амвросійович звернувся на імператорське ім'я з клопотанням про надання за орденем звання спадкового почесного громадянина йому, його дружині Вірґинії Михайлівні та синові Михайлу. 12 вересня 1902 р. справу слухали в Сенаті та прохання задовольнили [9, л. 1–1 об.].

Одружився Іван Скараманга 7 лютого 1860 р. у Таганрозі з хіоською аристократкою Вірґинією Михайлівною Петрококкіно (2 січня 1841, Таганрог – січень 1912, Таганрог), дочкою відомого таганрозького купця та спадкового почесного громадянина Михайла Дмитровича Петрококкіно (18 вересня 1794, Хіос – 22 серпня 1870, Таганрог) та Ізабелли Миколаївни Аргенті (1809, Хіос – 12 лютого 1873, Хіос) [9, л. 8; 14; 17, в. 2, р. 123, 127]. Вірґинія належала до впливово клану купців Петрококкіно, котрі мешкали в Одесі, Маріуполі, Таганрозі та Санкт-Петербурзі [17, в. 2, р. 121–133; 20]. Її двоюрідна сестра — Аталанта Франгулісівна Петрококкіно — була дружиною таганрозького купця та спадкового почесного громадянина Костянтина Миколайовича Маврогордато [17, в. 2, р. 123, 127].

Син подружжя Скараманга — Михайло — народився 28 березня 1862 р. у Таганрозі та був охрещений у місцевій Царекостянтинівській церкві 3 травня того самого року. Хрещеними батьками стали «іонічний підданий»² Антон Георгійович Крендиропуло та Аргіро Георгіївна, дружина двоюрідного дідуся немовляти — таганрозького іноземного гостя Івана Петровича Скараманги [9, л. 15].

Не відомо, чому лише дружина та старший із синів — Михайло — перебували в одному капіталі з Іваном Амвросійовичем та отримали спадкове почесне громадянство, хоча разом із ним проживали й інші діти: Марія (Марієтта), 32 років; Євгенія (Жені), 30 років; Пантелеймон (Панделій), 28 років; Вірґинія, 25 років [9, л. 8]. Старша з дочок — Марія (5 вересня 1866, Таганрог – 1898, Таганрог) — із 1886 р. була дружиною вже згаданого Івана Лукича Корессі (1855, Сірос – 1907, Таганрог), а молодша — Вірґинія (10 червня 1873, Таганрог – 14 лютого 1923, Париж) — з 1897 р. дружиною Франца Францевича Сан-Галлі (? – 1918, Санкт-Петербург), сина відомого петербурзького підприємця. Старший із синів — Амвросій Івано-

²Мається на увазі, що він був громадянином Іонічної республіки.

вич — народився 1860 р. у Таганрозі та помер 1877 р. у Парижі в юнацькому віці. Євгенія Скараманга народилася в Таганрозі 5 січня 1868 р. і там само померла 1904 р. дівцею. Молодший із синів — Пантелеймон — народився 10 липня 1870 р. у Таганрозі та помер там само 1915 р., не одружившись і не залишивши нащадків [17, в. 2, р. 222]. Не був одружений і не мав дітей і Михайло Іванович Скараманга, який помер у Таганрозі 26 серпня 1916 р. [16].

Цікавою особистістю був старший брат Івана Амвросійовича — Панделій Амвросійович Скараманга (1 липня 1828, Сірос – 10 листопада 1880, Санкт-Петербург) — відомий комерсант і підприємець, кавалер російських орденів св. Станіслава 3-го ст. і св. Анни 3-го ст., персидського — Лева та Сонця, чорногорського — Св. Данила, грецького — Спасителя та командор австрійського ордена Франца-Йосифа. Одружений він не був, нащадків не мав, а мешкав переважно у Санкт-Петербурзі [17, в. 2, р. 219].

Старша з сестер Івана Амвросійовича — Маріго Амвросіївна Скараманга (19 березня 1823, Андрос – 11 лютого 1901, Монте-Карло) — стала дружиною свого двоюрідного дядька — одеського купця Івана Костянтиновича Раллі (7 грудня 1804, Хіос – 23 січня 1876, Париж), троюрідного брата вже згаданого Івана Стефановича Раллі [17, в. 2, р. 141–144, 219]. Женні (Євгенія) Амвросіївна Скараманга (18 травня 1833, Сірос – 27 лютого 1901, Марсель) вінчалася 2 березня 1852 р. у Таганрозі з ростовським купцем Дмитром Миколайовичем Петрококкіно (1817, Хіос – 30 квітня 1895, Марсель), двоюрідним братом Віргінії Михайлівни Скараманги [17, в. 2, р. 123, 126, 219]. А молодша з сестер Івана Амвросійовича — Міміна Амвросіївна (10 жовтня 1834, Хіос – 20 жовтня 1897, Париж) — 18 травня 1853 р. в Одесі вінчалася з рідним племінником Івана Стефановича Раллі — Михайлом Олександровичем Раллі (1817, Хіос – 18 липня 1883, Марсель) [17, в. 2, р. 143, 157, 219].

Доля родини Скараманга свідчить про значний внесок греків-хіосців у розвиток Причорномосько-Азовського регіону та дає можливість продемонструвати своєрідність цієї етносоціальної групи, котра багато десятиліть контролювала всю середземноморську торгівлю як у масштабах Російської імперії, так і в цілому світі.

1. Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Одесса : Фотосинтетика, 2004. – Т. 3 : 1853–1874 [Текст] / Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко. – 242 с.
2. Державний архів Одеської області, ф. 2. Канцелярія Одеського градоначальника, оп. 1, спр. 237. По рапорту Одесской градской

- думи об откритии в Одессе торгового дома под фирмою братьев Ралли, 5 арк.
3. *Морозан В.* Деловая жизнь на юге России в XIX – начале XX века [Текст] / В. Морозан. – С.-Петербург : ООО «Дмитрий Булавин», 2014. – 614 с.
 4. *Решетов С.* Род Ипитис и его потомки [Электронный ресурс] / С. Решетов // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. 2009. – Вип. 7. – Сайт Одеського історико-краєзнавчого музею. – Режим доступу : <http://www.history.odessa.ua/publication7/stat16.htm>. – Назва з екрану (15.03.2016).
 5. Российский государственный исторический архив, ф. 1287. Министерство внутренних дел. Хозяйственный департамент, оп. 38, д. 314. По ходатайствам городских обществ о присвоении разным лицам звания почетных граждан городов, л. 44–47.
 6. Российский государственный исторический архив, ф. 1287. Министерство внутренних дел. Хозяйственный департамент, оп. 38, д. 320. По ходатайству городских обществ о присвоении разным лицам звания почетных граждан городов, л. 348–351.
 7. Российский государственный исторический архив, ф. 1343. Правительствующий Сенат. Департамент Герольдии, оп. 39, д. 4445. По прошению таганрогского 1 гильдии купца Луки Петрова сына Скараманга о возведении его в потомственное почетное гражданство, 2 л.
 8. Российский государственный исторический архив, ф. 1343. Правительствующий Сенат. Департамент Герольдии, оп. 39, д. 4446. По прошению таганрогского 1-й гильдии купца Луки Петрова Скараманга о возведении его в потомственное почетное гражданство, 10 л.
 9. Российский государственный исторический архив, ф. 1343. Правительствующий Сенат. Департамент Герольдии, оп. 40, д. 4695. Дело о почетном гражданстве Ивана Скараманга, 18 л.
 10. Российский государственный исторический архив, ф. 1405. Министерство юстиции, оп. 97, д. 12626. О почетном гражданстве Парланда и Скараманга, 5 л.
 11. *Терентьева Н.* Підприємницька діяльність грецьких купців – братів Раллі [Текст] / Н. О. Терентьева, Г. В. Тіщенко // Подвижники й меценати : Грецькі підприємці та громадські діячі в Україні XVII–XIX ст. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 133–140.
 12. *Томазов В.В.* Греки-хіосці в Російській імперії: соціальна адаптація та національна самоідентифікація [Текст] / В. В. Томазов // Український історичний журнал. – 2014. – № 4. – С. 100–108.

13. Иван Амвросиевич Скараманга [Электронный ресурс]. // Старое кладбище Таганрога – Режим доступа : <http://cemetery.su/article/92> – Название с экрана (17.08.2016).
14. Скараманга Виргиния Михайловна [Электронный ресурс]. // Старое кладбище Таганрога – Режим доступа : <http://cemetery.su/people/1491>. – Название с экрана (17.08.2016).
15. Скараманга Иван (Иоанн, Иоанис) Амвросиевич [Электронный ресурс]. // Старое кладбище Таганрога – Режим доступа : <http://cemetery.su/people/1490>. – Название с экрана (17.08.2016).
16. Скараманга Михаил Иванович [Текст] // Старое кладбище Таганрога [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cemetery.su/people/1492>. – Название с экрана (17.08.2016).
17. *Argenti P.* Libro d'oro de la noblesse de Chio : 2 vol. [Texte] / P. Argenti. – London : Oxford University Press, 1955. – V. 1. – 164 p. ; V. 2. – 276 p.
18. *Αυγητίδης Κ.* Θεόδωρος Παύλου Ροδοκανάκης [Κείμενο] / Κ. Αυγητίδης. – Χίος : Αλφα Πι, 2004. – 142 σ.
19. *Καρδάσης Β.* Ο Ελληνισμός του Ευξείνου Πόντου [Κείμενο] / Β. Καρδάσης. – Αθήνα : Εκδόσεις Μιλήτος, [w. y.]. – 268 σ.
20. *Μπελοούσοβα Λ.* Το Γένοϋ των Ρετροκόκκινων. Περίοδϋ thV Odhssού 19ος – αρχές 20ου αιώνα [Κείμενο] / Λ. Μπελοούσοβα. – Cίοϋ : Αλφα Πι, 2007. – 392 σ.
21. *Παπουλίδης Κ.* Οι Έλληνες της Οδησσού [Κείμενο] / Κ. Παπουλίδης. – [Qessaloníkh, 1999]. – 394 σ.
22. *Томазов В.* Το Γένος των Μαυρογορδάτων (Μαυροκορδάτων) στη Ροσική Αυτοκρατορία. Η ιστορία του γένους μέσα από έγγραφα και γεγονότα [Κείμενο] / В. Tomazob. – Cίοϋ : Αλφα Πι, 2010. – 192 σ.
23. *Χαρλαύτη Τz.* Istoría thV ellinókththV naqtilíaV 19ος – 20ός αιώναV [Κείμενο] / Τz. Χαρλαύτη. – Αθήνα : Εκδόσεις Νεφέλη, 1997. – 712 σ.

REFERENCES

1. Belousova, L. G., Volkova, T. E., Malinova, G. L. & Kharkovenko, V. V. (2004). *Greki Odessy. Imennoi ukazatel po metriceskim knigam odesskoi Sviato-Troitskoi tserkvi* [Odessa's Greeks. Index for the metric books of Odessa's Greek St. Trinity Church]. (Vol. 3: 1853–1874). Odessa: Fotosintetika. [in Russian].
2. *Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti* [State archive of Odessa region], fund 2. Kantseliaria Odeskoho hradonachalnyka, inventory 1, file 237. Po raportu Odeskoi gradskoi dumy ob otkrytii v Odesse torgovogo doma pod firmoiu bratev Ralli.

3. Moroza V. (2014). *Delovaia zhizn na iuge Rossii v XIX – nachale XX veka* [Business life in the south of Russia in the 19th – early 20th century]. St. Petersburg : OOO «Dmitrii Bulavin». [in Russian].
4. Reshetov S. (2009). *Rod Ipitits i ego potomki* [Ipitits' family and his descendants]. Visnyk Odeskoho istoriko-kraieznavchoho museiu, 7 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.history.odessa.ua/publication7/stat16.htm>. – The name of the screen (15.03.2016). [in Russian].
5. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv [Russian State Historical Archive], fund 1287. Ministerstvo vnutrennikh del. Khoziaistvennyi departrment, inventory 38, file 314. Po khodataistvam gorodskikh obshchestv o prisvoenii raznym litsam zvaniia pochetnykh grazhdan gorodov.
6. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv [Russian State Historical Archive], fund 1287. Ministerstvo vnutrennikh del. Khoziaistvennyi departrment, inventory 38, file 320. Po khodataistvu gorodskikh obshchestv o prisvoenii raznym litsam zvaniia pochetnykh grazhdan gorodov.
7. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv [Russian State Historical Archive], fund 1343. Pravitelstvuiushchii Senat. Departament Geroldii, inventory 39, file 4445. Po prosheniui taganrogskego 1 gildii kuptsa Luki Petrova syna Skaramanga o vozvedenii ego v potomstvennoe pochetnoe grazhdanstvo.
8. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv [Russian State Historical Archive], fund 1343. Pravitelstvuiushchii Senat. Departament Geroldii, inventory 39, file 4446. Po prosheniui taganrogskego 1-i gildii kuptsa Luki Petrova Skaramanga o vozvedenii ego v potomstvennoe pochetnoe grazhdanstvo.
9. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv [Russian State Historical Archive], fund 1343. Pravitelstvuiushchii Senat. Departament Geroldii, inventory 40, file 4695. Delo o pochetnom grazhdanstve Ivana Skaramanga.
10. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv [Russian State Historical Archive], fund 1405. Ministerstvo iustitsii, inventory 97, file 12628. O pochetnom grazhdanstve Parlanda i Skaramanga.
11. Terenteva, N. & Tishchenko H. (2001). *Pidpriemnytska diialnist hretskikh kuptsiv – brativ Ralli* [Business activities of Greek merchants – brothers Rallis]. In *Podvizhnyky i metsenaty: Hretski pidpriemtsi ta hromadski diiachi* [Devotees and patrons: Greek businessmen and public figures in Ukraine of the 17th – 19th centuries]. (pp. 133–140). Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

12. Tomazov, V. V. (2014). *Hreky-khiostsi v Rosiiskii imperii: sotsialna adaptatsiia ta natsionalna samoidentyfikatsiia* [Greeks-Khiotes in Russian Empire: social adaptation and national identity]. *Ukraiinskyi istorychnyi zhurnal* [Ukrainian Historical Journal], 4, 100–108. [in Ukrainian].
13. *Ivan Amvrosievich Skaramanga* [Ivan Amvrosievich Scaramanga]. Staroe kladbishche Taganroga [Electronic resource]. – Access mode: <http://cemetery.su/article/92>. – The name of the screen (17.08.2016). [in Russian].
14. *Skaramanga Virginiia Mikhailovna* [Scaramanga Virginia Mikhailovna]. Staroe kladbishche Taganroga [Electronic resource]. – Access mode: <http://cemetery.su/people/1491>. – The name of the screen (17.08.2016). [in Russian].
15. *Skaramanga Ivan (Ioann, Ioanis) Amvrosievich* [Scaramanga Ivan (Ioann, Ioanis) Amvrosievich]. Staroe kladbishche Taganroga [Electronic resource]. – Access mode: <http://cemetery.su/people/1490>. – The name of the screen (17.08.2016). [in Russian].
16. *Skaramanga Mikhail Ivanovich* [Scaramanga Mikail Ivanovich]. Staroe kladbishche Taganroga [Electronic resource]. – Access mode: <http://cemetery.su/people/1492>. – The name of the screen (17.08.2016). [in Russian].
17. Argenti, P. (1955). *Libro d'oro de la noblesse de Chio: 2 vol.* [Golden book of the nobility of the Chios: 2 vol.]. London: Oxford University Press. [in French].
18. Avgitidis, K. (2004). *Teodoros Pavlu Rodokanaki* [Teodoros Pavlu Rodokanaci]. Chios: Alfa Pi. [in Greek].
19. Kardasis, V. (w. y.). *Ellinizmos tou Evksinu Pontu* [Black Sea Hellenism]. Athens: Ekdosis Militos. [in Greek].
20. Belousova, L. (2007). *To genos ton Petrokokkinon. Periodos tis Odissu 19os – arkhes 20u eona* [Petrocochinos' family. Odessa's period of the 19th – early 20th century]. Chios: Alfa Pi. [in Greek].
21. Papulidis, K. (1999). *I Ellines tis Odissu* [Odessa's Greeks]. Fessaloniki. [in Greek].
22. Tomazov, V. (2010). *To genos ton Mavrogordaton (Mavrokordaton) sti Rosiki Avtokratoria. I istoria tu genus mesa apo engrafa ke gegonota* [Mavrogordatos' (Mavrocordatos') family in Russian Empire. History of the family in the documents and facts]. Chios: Alfa Pi. [in Greek].
23. Kharlavti, G. (1997). *Istoria tis ellinoktitis nattilias 19os – 20os eonas* [History of Greek shipping of the 19th – 20th centuries]. Athens: Ekdosis Nefeli. [in Greek].

Купецький рід Скараманга: штрихи до просопографічного портрета.

В. В. Томазов, кандидат історичних наук, завідувач сектору генеалогічних і геральдичних досліджень Інституту історії України НАН України (Київ).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – Київ, 2016. – Вип. 13. – С. 143–157.

Наприкінці XVIII – початку XIX ст. південь України з його портами став одним із найважливіших центрів міжнародної зернової торгівлі. Тут виникли могутні експортно-імпортні фірми.

Серед власників торгових домів було багато греків, зокрема вихідців з острова Хіос. Вони відігравали значну роль не тільки в економічному розвитку регіону, а також зробили помітний внесок у його соціальне та культурне життя.

Однією з найяскравіших купецьких родин були Скараманги. На Хіосі вони належали до місцевої аристократії. Чимало представників роду зазнало репресій 1822 р. із боку османських карателів, що спричинило втечу багатьох із них до острова Сірос. Згодом окремі родини переїхали до Трієста, Марселя, Керчі, Одеси, Таганрога, Ростова-на-Дону, де заснували потужні торгово-фінансові підприємства світового значення.

Брати Євстратій, Пандія та Іван Петровичі Скараманги разом зі своїми родичами — братами Іваном та Томазо Стефановичами Раллі — були власниками успішної торгової компанії, а ще один з братів Скараманга — Лука Петрович — відомим таганрозьким купцем.

Значний внесок в економіку півдня України зробив і Іван Амвросійович Скараманга, племінник вище згаданих братів. Він був засновником торгового дому «Скараманга та К^о» і кількох підприємств у Таганрозі, банкіром, громадським діячем та благодійником. За свої заслуги купець був нагороджений багатьма орденами та разом з родиною отримав звання спадкового почесного громадянина.

Ключові слова: Скараманги, Раллі, Хіос, купець, гільдія, спадковий почесний громадянин, Таганрог, Одеса.

Merchants Scaramangas: touches to their prosopographical portrait.

V. V. Tomazov, Candidate of Historical Sciences, Head of the Sector of Genealogical and Heraldic Research of the Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv).

Ukrainian biographical = Biographistica ukrainica. – Kyiv, 2016. – Vol. 13. – P. 143–157.

At the end of 18th – early 19th centuries southern Ukraine with her ports became one of the most important centers of international grain trade. Here are having powerful import-export companies.

Among the owners of trading houses were many Greeks, including immigrants from the island Chios. They played a significant role in the economic development of the region and contributed to its social and cultural life.

One of the striking merchant families was Scaramangas. On the Chios they belonged to the local aristocracy. Members of the kin suffered repression by the Ottoman executioners in 1822. This led many of them to escape to the island Siros. Later some families moved to Trieste, Marseille, Kerch, Odesa, Taganrog, Rostov-on-Don, where they founded a powerful commercial and financial enterprises of world importance.

The brothers Stratii, Pandiia and Ivan Petrovychi Scaramangas together with their relatives — brothers Ivan and Tomazo Stephanovichi Rallis — owned a successful trading company. Another brother of Scaramangas — Luka Petrovych — was a prominent merchant in Taganrog. A significant contribution to the economy of the south of Ukraine did Ivan Amvrosiiovych Scaramanga, one of the nephews of brothers Scaramanga. He was the founder of the trading houses «Scaramanga and K^o» and several enterprises in Taganrog, banker, philanthropist and benefactor. For his services this merchant was awarded many orders and his family received the title of honorary citizen by birth.

Keywords: Scaramangas, Rallis, the Chios, merchant, guild, honorary citizen by birth, Taganrog, Odesa.

Купеческий род Скараманга: штрихи к просопографическому портрету.

В. В. Томазов, кандидат исторических наук, заведующий сектором генеалогических и геральдических исследований Института истории Украины НАН Украины (Киев).

Украинская биографистика = Biographistica ukrainica. – Киев, 2016. – Вып. 13. – С. 143–157.

В конце XVIII – начале XIX вв. юг Украины с его портами стал одним из важнейших центров международной торговли зерном. Тут возникли могущественные экспортно-импортные фирмы.

Среди владельцев торговых домов было много греков, в том числе выходцев с острова Хиос. Они играли значительную роль не

только в экономическом развитии региона, но и внесли заметный вклад в его социальную и культурную жизнь.

Одной из наиболее ярких купеческих семей были Скараманги. На Хиосе они принадлежали к местной аристократии. Немало представителей рода подверглось репрессиям в 1822 г. со стороны османских карателей, что привело к бегству многих из них на остров Сирос. Позднее некоторые семьи переехали в Триест, Марсель, Керчь, Одессу, Таганрог, Ростов-на-Дону, где они основали влиятельные торгово-финансовые предприятия мирового значения.

Братья Евстратий, Пандия и Иван Петровичи Скараманги вместе со своими родственниками — братьями Иваном и Томазо Стефановичами Ралли — были владельцами успешной торговой компании, а еще один брат Скараманга — Лука Петрович — известным таганрогским купцом.

Значительный вклад в экономику юга Украины внес и Иван Амвросиевич Скараманга, племянник выше названных братьев. Он был основателем торгового дома «Скараманга и К^о» и нескольких предприятий в Таганроге, банкиром, общественным деятелем и благотворителем. За свои заслуги купец был награжден многочисленными орденами и вместе с семьей получил звание потомственного почетного гражданина.

Ключевые слова: Скараманги, Ралли, Хиос, купец, гильдия, потомственный почетный гражданин, Таганрог, Одесса.